

Jo Baker

LANDGOED LONGBOURN

Vertaald door
Aleid van Eekelen-Benders en
Marijke Versluys

2014
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Voor Clare,
met dank voor haar aandacht,
onverstoorbaarheid,
geduld

*‘Geen lof is immers zo waardevol
als de lof van een intelligente bediende.’*

DEEL 1

HOOFDSTUK I

De butler... mevrouw Hill en de twee dienstmeisjes...

Kleren die werden gedragen moesten onvermijdelijk ook worden gewassen, net zo goed als het onmogelijk was om geen kleren te dragen, tenminste in Hertfordshire en in september. De wasdag viel niet te vermijden, maar Sarah zag niettemin als een berg op tegen de wekelijkse reiniging van het huiselijke linnengoed.

Het was bijtend koud toen ze om halfvijf's ochtends aan de slag ging. De ijzeren zwengel van de pomp was ijzig en zelfs al had ze haar mitaines aan, haar winterhanden speelden op terwijl ze het water oppompte uit het ondergrondse duister, de emmer in. Een lange dag voor de boeg, dit was nog maar het begin.

Overall om haar heen was het stil. Schapen dromden dicht op een op de helling, vogels zaten donzig als distelpluis in de heg en in het bos ritselden blaadjes op de grond toen er een egel langskwam. De beek stroomde glinsterend in het sterrenlicht over de stenen. Verderop in de stal bliezen koeien wolken zoete adem uit en in het varkenskot ging er een rilling door het lijf van de zeug, die daar lag met haar biggen op een kluitje aan haar buik. Hoog in hun kleine zolderkamertje sliepen mevrouw Hill en haar echtgenoot de donkere, lege slaap van de zwaar vermoeden; twee verdiepingen lager lagen mijnheer en mevrouw Bennet in de grote slaapkamer als twee grafheuvels op een kerkhof onder hun sprei. De jongedames,

alle vijf slapend in hun bed, droomden van waar jongedames zoal van dromen. En over dat alles scheen ijsig sterrenlicht: over de leien daken, het geplaveide erf, het stilletje, de struiken en de boschage naast het gazon, over de beschutte plekjes waar fazanten bijeengekropen zaten en over Sarah, een van de twee dienstmeisjes op het landgoed Longbourn, die aan de pomp zwengelde, een emmer vulde, hem met nu al zere handen opzijschoof en vervolgens een nieuwe emmer neerzette om die ook te vullen.

Boven de heuvels in het oosten verbleekte de lucht tot transparant indigo. Met haar handen onder haar oksels geklemd keek Sarah op – haar adem hing als een wolkje in de lucht – en droomde van de onbekende gebieden achter de horizon waar het al helemaal licht was; ze wist dat de zon, wanneer haar dag voorbij was, in andere oorden nog steeds scheen, bijvoorbeeld op Barbados, Antigua en Jamaica, waar donkere mannen halfnaakt hun werk deden, en in Amerika, waar de indianen bijna helemaal geen kleren droegen en waar ze dus maar heel weinig wasgoed hadden. Op een dag zou ze daarnaartoe gaan en dan hoefde ze nooit meer het ondergoed van andere mensen te wassen.

Want, dacht ze terwijl ze de emmers aan het juk hing, eronder bukte en wankel overeind kwam, eigenlijk zou geen mens ooit de vuile was van een ander moeten hoeven doen. De jongedames mochten zich dan gedragen alsof ze onder hun kleding glad en gesloten waren als een standbeeld van albast, ze lieten wel hun vuile hemden op de slaapkamervloer achter om ze te laten weghalen en reinigen, en betoonden zich daarmee de broze, lekkende, gevorkte wezens van vlees en bloed die ze in werkelijkheid waren. Misschien gaven ze haar daarom opdrachten vanachter een borduurring of over de rand van een boek: zij had hun zweet, hun vlekken, hun maandelijks bloed weggeboend; zij wist dat ze geen verheven engelen waren en daarom konden ze het niet opbrengen haar recht in de ogen te kijken.

Met gutsende emmers strompelde Sarah terug over het erf; ze

was bijna bij de deur van de bijkeuken toen haar voet onder haar uit schoot en ze haar evenwicht verloor. Het moment werd even gerekt, zodat ze genoeg tijd kreeg om te zien hoe de emmers omhoog zwiepten, van het juk vlogen en leeg plensden, om te zien hoe al haar werk zichzelf ongedaan maakte en om te beseffen dat het pijn zou doen als ze neerkwam. Toen stuiterden de emmers op de grond, met zoveel kabaal dat de roeken krassend opvlogen uit de beuken; Sarah smakte op de stenen. Haar neus bevestigde wat ze al vermoedde: ze was uitgegleden over varkensstront. Gisteren was de zeug ontsnapt, met al haar biggetjes achter zich aan, en de troep was nog niet opgeruimd; daar had niemand tijd voor gehad. Elke dag werd er wel werk doorgeschoven naar de volgende dag, nooit was er iets klaar, zodat je ook nooit kon zeggen: zo, dat was het, het werk van vandaag zit erop. Het werk ging maar door en maar door, er bleef altijd wel iets liggen, en daar gleed je dan de volgende ochtend over uit.

Na het ontbijt zat Lydia met haar voeten onder zich bij het keukenvuur, ze nam een slokje van haar melk met suiker en klaagde tegen mevrouw Hill.

‘U boft maar, Hill. Zo lekker knus weggestopt hierbeneden.’

‘Als u het zegt, juffrouw Lyddie.’

‘Zeker zeg ik dat! U kunt immers gewoon uw eigen gang gaan, zonder dat er iemand om u heen hangt en u op de vingers kijkt? Hemel! Als ik nog één keer dat “gij zult niet” van Jane moet aanhoren... en ik maakte alleen maar een beetje plezier...’

In de aangrenzende bijkeuken, waarvoor je alleen maar het afstapje af hoefde, stond Sarah over het wasbord gebogen op een vuile zoom te boenen. Toen ze de onderrok in de meisjesslaapkamer van de vloer had geraapt had er een brede strook modder langs de onderkant gezeten, en nu had hij de hele nacht liggen weken in loog; de zeep maakte de vlek geen zier minder, maar beet en prikte wel in haar handen, die toch al opgezet waren en vol bar-

sten en kloven zaten. Als Elizabeth haar eigen onderrokken moest wassen, zou ze er vast veel voorzichtiger mee omgaan, dacht Sarah vaak.

De wasketel dampte, er stond een lading linnengoed in te koken; langs het beslagen raam waar Sarah op uitkeek liepen laddertjes van druppels. Behendig stapte ze van de loopplank bij de gootstenen over het glibberige vuil op de stenen vloer heen naar de loopplank bij de wasketel. Ze liet de onderrok in het grauwe, borrelende water zakken en pakte de wasstok om de stof omlaag te duwen, de lucht eruit te porren en alles door te roeren. Er was haar verteld – en dus moest ze het wel geloven – dat het noodzakelijk was een onderrok helemaal wit te wassen, ook al zou hij bij de eerstvolgende keer dragen opnieuw vies worden.

Bij de koude leistenen gootsteen stond Polly tot haar ellebogen in het spoelwater de halsdoeken van mijnheer Bennet rond te roeren; daarna haalde ze ze er een voor een uit en dompelde ze in de kom koud rijstwater om ze te stijven.

‘Hé, Sarah, hoeveel ligt ’r nog?’

Sarah keek schattend rond. De tobbes vol wekend linnengoed, de hopen kletsnatte was in verschillende stadia van reiniging. In sommige huizen lieten ze op wasdag extra hulp komen. Maar hier niet, o nee. Op Longbourn deden ze de vuile was zelf.

‘De lakens nog, en de slopen, en onze hemden ook nog...’

Polly veegde haar handen af aan haar schort en begon de vrachten op haar vingers af te tellen, maar zag toen hoe verbazingwekkend rood die vingers waren; fronsend keerde ze haar handen om en bestudeerde ze alsof ze interessant waren maar niets met haar te maken hadden. Ze zouden wel volkomen gevoelloos zijn, in elk geval op dat moment.

‘En de doeken moeten ook nog,’ ging Sarah door.

Het was die onzalige tijd van de maand geweest dat alle vrouwen in huis opvliegender, onhandiger en sneller in tranen waren dan gewoonlijk en daarna hadden gevloeid. De doeken stonden in de

week in een aparte tobbe waar een lucht uit opsteeg die op veront-
rustende wijze aan de slagerij deed denken; zij werden het laatst
uitgekookt, in het restant in de ketel, voor die geleege werd.

‘Volgens mij moeten we nog vijf vrachten.’

Sarah zuchtte diep en plukte aan de naad onder haar arm; haar
jurk, waar ze een hekel aan had, was al doorweekt van het zweet.
Hij was van fijne katoen in een kleur die door mevrouw Hill werd
beschreven als nijlgroen, al noemde Sarah hem in gedachten al-
tijd galgroen; die onaantrekkelijke kleur deed er op zich niet toe,
er was toch niemand die haar erin zag, maar de snit wel degelijk.
De jurk was voor Mary gemaakt en bestemd voor armen zacht
als deeg, voor borduurwerk, voor de fortepiano. Hij was niet be-
rekend op echte spieren die samentrokken en bewogen, en Sarah
had hem alleen aan omdat haar andere jurk, van vaal tieretein, vol
natte plekken zat van het afsponzen en betten, en nu aan de lijn
hing om de varkensstank eruit te krijgen.

‘Gooi die hemden d'r eerst maar in,’ zei ze. ‘Als jij een poosje
roert, dan doe ik het boenen.’

Spaar je arme handjes maar, dacht Sarah, hoewel die van haar al
rauw waren. Ze stapte van de ketel naar de loopplank bij de goot-
stenen en ging opzij om Polly langs te laten. Daarna viste ze met
de wastang een halsdoek uit de stijfsl en keek toe hoe het gelei-
achtige vocht eruit droop, in de kom.

Polly, die met de stok in de ketel stond te porren, plukte met
stompe nagels aan haar onderlip. Ze had nog steeds prikogen en
voelde zich nog steeds verongelijkt door de uitbrander die ze van
mevrouw Hill had gekregen omdat het erf er zo bij lag. 's Och-
tends moest ze de haarden doen, dan het water naar boven bren-
gen en dan kwam het zondagmiddagmaal eraan; daarna hadden
ze gegeten en toen was het donker geworden, en wie kan er nou
zwijnenpoep opruimen bij sterrenlicht? En had ze toen trouwens
niet de pannen moeten schuren? Haar vingertoppen waren hele-
maal ruw gesleten van het zand. En nu ze erbij stilstond, was het

niet de schuld van degene die het varkenshekje niet goed dicht had gedaan, zodat één flinke duw met de snuit genoeg was geweest om het open te krijgen? Dat Sarah was gevallen en haar werk voor niets was geweest, was toch zeker niet de schuld van die arme afgebeulde Polly maar – ze keek even rond en dempte haar stem zodat de oude man haar niet zou kunnen horen – van meneer Hill zelf, die droeg toch de zorg voor de varkens? Zou het niet zijn taak moeten zijn hun troep op te ruimen? Wat hadden ze eigenlijk aan die ouwe vogelverschrikker? Waar zat hij als ze hem nodig hadden? Ze konden waarachtig wel een extra paar handen gebruiken, dat zeiden ze toch altijd?

Sarah knikte maar wat en maakte meelevende geluiden, al luissterde ze allang niet meer.

Toen de wijzers van de gangklok zo ver rond waren gekropen dat het vier uur sloeg dienden meneer en mevrouw Hill de familie in de eetkamer een koude wasdagcollatie op – het restant van het zondagse braadstuk – en hingen de twee dienstmeisjes de was op in de wei. De vochtige stof dampte in de middagkoelte. Onder het werken was een ruwe plek op Sarahs hand opengesprongen; ze drukte hem tegen haar mond en zoog het bloed weg opdat er geen vlekken op het wasgoed zouden komen. Even ging ze op in al die gewaarwordingen: warme tong op koude huid, stekende pijn, zout bloed, warme lippen; daardoor lette ze niet echt goed op en kon ze het mis hebben, maar ze meende beweging te zien op het paadje op de tegenoverliggende helling; het paadje dat het oude, hooggelegen veedrijverspad naar Londen verbond met het dorp Longbourn en de nieuwe tolgeweg naar Meryton verderop.

‘Kijk, Polly... Zie je dat?’

Polly pakte een wasknijper tussen haar tanden uit, zette het overhemd dat ze tegen de lijn hield vast en keek toen om.

Langs dat paadje, tussen twee stokoude heggen, kwamen de schapen en het rundvee altijd op hun lange tocht uit het noorden.

Je hoorde de dieren dan al voor je ze zag, een laag bromgeluid van koeien die nog een eind weg waren, nijdig gegak van de ganzen, de jaarlingen die om hun achtergebleven moeder riepen. En als ze dan langs het huis kwamen was het als sneeuw, een transformatie, en liepen er mannen uit het verre binnenland bij, met hun vreemde stemmen, maar voor je goed en wel doorhad dat ze er waren, waren ze alweer weg.

‘Ik zie geen mens, hoor.’

‘Nee, maar kijk...’

Het enige wat nu bewoog waren de vogels, die door de heg heen en weer hipten en naar bessen pikten. Polly wendde zich af en woelde met de neus van haar schoen een steentje los in de droge grond; Sarah bleef nog even staan kijken. De heg zat vol oude theekleurige beukenbladeren, de hulst leek bijna zwart in de lage zon en daar waar de heg het kortst geleden was gelegd waren de hazelaarstakken kaal.

‘Niks.’

‘Maar d'r was wel iemand.’

‘Maar nou niet meer.’

Polly raapte het steentje op en keilde het weg, alsof ze iets wilde bewijzen. Het haalde het paadje bij lange na niet, maar daarmee scheen de kwestie op de een of andere manier toch afgedaan.

‘Dan niet.’

Terwijl ze met een knijper in de hand en een tweede tussen haar tanden het volgende hemd ophing bleef Sarah dezelfde kant op kijken; misschien was het een speling van het licht geweest of van de opstijgende damp in de lage herfstzon, misschien had Polly toch gelijk – toen stokte ze en hield haar hand boven haar ogen – en daar was het weer, iets verder op het paadje nu, achter een stuk kale gelegde heg. Daar was hij. Want het was een man, dat wist ze zeker: een glimpje grijs en zwart, lange passen, een man die afstanden gewend was. Ze trok haastig de knijper uit haar mond en maakte een wapperend handgebaar.

‘Daar, Polly, zie je het nou? Vast en zeker een marskramer.’

Polly maakte geërgerde geluidjes en sloeg haar ogen ten hemel, maar keek toch weer om.

En weg was hij, achter een stuk dichte meidoorn. Maar er was nog wel iets, Sarah kon het bijna horen: een sprankelend geluidje, alsof hij – de marskramer, want die was het ongetwijfeld, met zijn kerfstok vol berekeningen en een mars vol niemendalletjes en tierelantijnen – in zichzelf liep te fluiten. Het klonk vaag en het klonk vreemd, alsof het van de andere kant van de wereld kwam.

‘Hoor je dat, Pol?’ Sarah stak haar rode hand op om haar tot stilte te manen.

Meteen keek Polly haar nijdig aan. ‘Hou op met dat Pol, je weet toch daddik dat niet wil.’

‘Sst!’

Polly stampvoette. ‘Ze noemen me alleen maar Polly omdat juffrouw Mary al zo heet.’

‘Toe, Polly!’

‘Alleen maar omdat zij de juffrouw is en ikke niet, daarom mag zij Mary heten en noemen ze mij Polly, ook al ben ik net zo goed Mary gedoopt.’

Sarah klakte met haar tong en gebaarde dat ze stil moest zijn, en bleef intussen naar het paadje turen. Polly’s uitbarstingen waren haar maar al te vertrouwd, maar dit was nieuw: een man met een mars op zijn rug en een deuntje op zijn lippen. Als de dames waren uitgekeken op zijn waren zou hij in de keuken zijn goedkopere spulletjes komen verkopen. O, had ze maar iets mooiers om aan te trekken! Het had geen zin om naar de jurk van tieretein te verlangen, want die was net zo lelijk als de galgroene. Maar... volksboekjes en balladen, of knopen en linten, blikken armbanden waarvan je binnen veertien dagen een groene pols kreeg – o, wat een geluk betekende die marskramer hier op deze afgelegen, stille plek waar nooit iets gebeurde!

Het paadje verdween achter het huis en omdat er zich nu beslist

geen voorbijganger meer zou laten zien of horen zette Sarah het hemd verder vast, schudde het volgende uit en hing dat ook op, zo haastig dat ze er stuntelig van werd.

‘Toe, Polly, schiet ’s een beetje op, ja?’

Maar Polly stoof naar de andere kant van de wei, waar ze op het muurtje geleund tegen de paarden begon te praten die vrij graasden in het veld ernaast. Sarah zag haar in haar schortzak wroeten en valappels uitdelen; terwijl Sarah doorging met hun werk streelde Polly de paarden een poos lang over de neus. Toen hees ze zich op het muurtje en bleef daar met gebogen hoofd en haar ogen halfdicht tegen de laagstaande zon met haar benen zitten zwaaien. De helft van de tijd lijkt het wel alsof er elfjes in haar oor fluisteren, dacht Sarah.

En uit vertedering voor Polly – want een wasdag is een uiterst vermoeiende aangelegenheid zolang je nog in de groei bent en zolang je je nog niet met je taken hebt verzoend – maakte Sarah het werk in haar eentje af en liet ze Polly zonder reprimande wegslen teren om te gaan doen wat ze in haar hoofd had, takjes in de beek gooien of beukennootjes zoeken of wat dan ook.

Toen Sarah met de laatste lege wasmand uit de wei kwam schemerde het al, en het erf was nog steeds niet schoongemaakt. Ze goot het grauwe waswater uit de tobben erover uit en liet de loogzeep zijn werk doen op de plavuizen.

Mevrouw Hill had last van een wasdaghumour want ze was de hele dag in haar eentje aan de bel overgeleverd geweest: de Bennets hielden niet veel rekening met haar gebrek aan hulp wanneer de dienstmeisjes met het linnengoed in de weer waren.

Toen Sarah na het opruimen van de bijkeuken met prikkende handen, pijn in haar rug en armen die stijf waren van het zware werk de keuken in kwam dekte mevrouw Hill net de tafel voor het eten van de bedienden. Ze smakte een schaal koude zult op tafel en keek Sarah nijdig aan, alsof ze wilde zeggen: wat kun je anders ver-

wachten als je mij in de steek laat? Het is helemaal je eigen schuld. De zure zult was grijsig roze, op gelei, makkelijk als er van koken geen sprake kon zijn; Sarah keek er met afkeer naar.

Meneer Hill schoof naar binnen. Achter hem op het erf zag Sarah nog net een arbeider van de boerderij naast hen, die zijn halsdoek instopte en met opgestoken hand afscheid nam. Meneer Hill gaf hem alleen een knikje en sloot de deur. Hij veegde zijn handen af aan zijn broek, porde met zijn tong in een hinderlijke kies en ging zitten. Toen mevrouw Hill het brood aansneed begon de zult te trillen.

Sarah glipte de provisiekast in, waar ze de mosterd en de aardewerken pot met ingemaakte walnoten, de zwarte boter en de mierikswortel pakte; die armvol kruiden nam ze mee naar de keukentafel en zette ze naast het zout en de boter. Ze kreeg weer meer gevoel in haar handen en daarmee ook pijn, om gek van te worden; ze wreef erover en schuurde met de zijkant van de ene hand langs de andere. Mevrouw Hill keek haar fronsend en hoofdschuddend aan. Sarah ging op haar handen zitten, wat verlichting schonk: mevrouw Hill had gelijk, van krabben werd het alleen maar erger, maar het kostte grote moeite om het te laten.

Met een wolk frisse lucht, blozende wangen en een onschuldig gezicht kwam Polly van het erf naar binnen slenteren, alsof ze zo hard had gewerkt als redelijkerwijs van een mens verwacht mocht worden; ze ging aan tafel zitten, pakte haar mes en lepel maar legde die weer neer toen meneer Hill zijn verweerde gezicht op zijn verstrengelde knuisten liet zakken. Sarah en mevrouw Hill vouwden ook hun handen en mompelden zijn gebed mee. Toen hij klaar was klonk er gekletter en gekras van bestek. De zult trilde onder mevrouw Hills mes.

‘Is hij boven, m’vrouw?’ vroeg Sarah.

Mevrouw Hill keek niet eens op. ‘Hm?’

‘De marskramer. Is die nog boven bij de dames? Ik dacht dat hij daar nou wel klaar zou zijn.’

Mevrouw Hill fronste ongeduldig haar wenkbrauwen, kwakte een brok dril op het bord van haar man en toen een op dat van Sarah. 'Wat?'

'Ze denkt dat ze een marskramer heeft gezien,' zei Polly.

'Die héb ik gezien.'

'Nietes. Dat wou je alleen maar.'

Meneer Hill keek op; zijn lichte ogen gingen van het ene meisje naar het andere. Tot zwijgen gebracht prikte Sarah in de zure zult; Polly, die dat als een overwinning voelde, viel grijnzend op de hare aan. Meneer Hill richtte zijn dreigende blik weer op zijn bord.

'D'r is helemaal niemand aan de deur geweest,' zei mevrouw Hill. 'Niet sinds mevrouw Long vanmorgen.'

'Ik dacht dat ik een man zag. Ik dacht dat ik hem het paadje af zag komen.'

'Het zal een van de boerenknechten zijn geweest.'

Meneer Hill schepte de gelei in de richting van zijn mond; zijn onderkaak schoof heen en weer als die van een koe om de weinige tanden en kiezen die hij nog had zo goed mogelijk te benutten. Sarah deed haar best er niet op te letten; dat was een truc die bij elk maal diende te worden toegepast: niet op meneer Hill letten. Nee, wilde ze zeggen, het was geen boerenknecht, dat kon niet. Ze had hem gezién. En ze had hem gehoord, dat zachte, ongrijpbare deuntje dat hij floot. Het idee dat het zo'n broodmagere, berooide jongen kon zijn geweest, of een van die sloffende oude mannen die je soms ergens met hun pijp tussen de kaken geklemd op een hek zag zitten – daar wilde ze niet aan.

Toch was ze zo verstandig niet te protesteren, met meneer Hills stilte, mevrouw Hills kribbigheid en Polly's aangeboren eigenwijsheid tegenover zich. Maar mevrouw Hill, die haar teleurstelling zag, kreeg medelijden; ze boog zich naar Sarah toe en stopte een losse haarlok onder haar muts.

'Eet je bord nou maar leeg, kindje.'

Een vluchtig glimlachje van Sarah. Ze sneed een klein stukje

zult af, smeerde er mosterd op, toen mierikswortel en een klodder zwarte boter, prikte er een plakje ingemaakte walnoot bij en stopte het geheel voorzichtig in haar mond. Ze kauwde. Het was een brij van ham en gelei, met weke stukjes hersens, taaie sliertjes wang en onverwacht krakerige flinters. Ze slikte en nam gauw een slok van haar dunbier. Het enige goede van deze dag was dat hij er bijna opzat.

Na het eten bleven Polly, mevrouw Hill en zij, te moe om te praten, aan tafel zitten en gaven elkaar de pot ganzenvet aan. Sarah haalde er een wittige brok uit die ze tussen haar vingertoppen zacht liet worden. Vervolgens wreef ze het vet in haar rauwe handen en boog en strekte haar vingers. Hoewel de huid nog steeds schrijnde was hij weer soepel en barstte hij niet open.

Meneer Hill was zo aardig om op zijn onhandige manier de afwas van hun avondmaal voor de vrouwen te doen; ze hoorden het klotsende water, het geschraap en gekletter. Mevrouw Hill kromp in elkaar bij de gedachte aan het serviesgoed.

Later zou mijnheer B. vanuit de bibliotheek schellen om een plak cake voor bij zijn mader, en zou meneer Hill chagrijnig wakker schrikken en wegschuifelen om hem die te brengen. Een uurtje daarna zou mevrouw Hill het bordje vol kruimels en het beduimelde glas gaan halen en zou Sarah in de salon, waar de dames hadden gesoupeerd, gaan afruimen en terugkomen met een rinkelend dienblad, en dat was het dan. Op wasdag kon de vaat van het souper op het water van de volgende dag wachten. Op wasdag kon Sarah zich ook niet meer voldoende concentreren op het boek dat ze op dat moment van mijnheer B. te leen had. Daarom leende ze zijn oude *Courier* en las ze mevrouw Hill het nieuws van drie dagen geleden voor; de krant was zacht van het vouwen en hervouwen en de inkt werd vlekkerig van haar ingevette handen. Zachtjes – om het slaperige kind of de doezelende oude man niet te storen – las ze het artikel voor over nieuwe hoop op een snelle overwinning in Spanje, ze hadden Napoleon bijna te pakken, hij zou de dans niet

kunnen ontspringen, en daarbij zag ze ineens de hele oorlog voor zich als een dans, met generaals die elkaar bij de hand pakten en om elkaar heen draaiden. En toen klonk er een geluid.

Sarah liet de krant zakken. 'Hoorde u dat?'

'Hè?' vroeg mevrouw Hill, die had zitten knikkebollen en nu opschrok. 'Wat?'

'Ik weet niet, ik hoorde iets, buiten.'

Een zacht gehinnik nu, en het bonzen en stoten van onrustige paarden in de stal.

'Volgens mij is er iemand buiten.' Sarah legde de krant neer en tilde het hoofd van het slapende kind van haar schoot.

'Niks aan de hand,' zei mevrouw Hill.

Polly ging, nog voor driekwart in slaap, overeind zitten. Meneer Hill mompelde wat, knipperde met zijn ogen, schoot toen plotse-ling overeind en veegde zijn kin af. 'Wat is er?'

'Ik hoorde iets.'

Ze bleven allemaal even luisteren.

'Zigeuners misschien...' zei Sarah.

'Wat hebben die hier nou te zoeken?' vroeg meneer Hill.

'De paarden natuurlijk.'

'Zigeuners hebben verstand van paarden; ze zijn wel wijzer.'

Weer luisterden ze. Polly leunde met haar hoofd tegen Sarahs schouder, haar ogen vielen weer dicht.

'Niks aan de hand. Het is vast een rat,' zei mevrouw Hill. 'Daar rekent Poes wel mee af.'

Sarah knikte, maar bleef luisteren. Polly's ademhaling werd weer zachter, haar lichaam werd slap.

'Goed dan,' zei Sarah. 'Bedtijd.'

Maanlicht sijpelde onder de gordijnen door en drong dwars door het weefsel heen terwijl Sarah de veter van haar keurslijfe losreeg. In haar hemd trok ze een gordijn een eindje open en keek over het erf naar de maan, die groot en geel boven de stallen hing. Alles was

bijna even helder verlicht als overdag; de gebouwen stonden roerloos, met donkere ramen, en nergens bewoog iets. Zeker geen zi-geuners, zelfs geen rat die haastig wegschoot.

Zou het de marskramer geweest kunnen zijn? Zou die zich daar misschien hebben geïnstalleerd voor de nacht, om bij dageraad voordat iemand het merkte weer te verdwijnen? Als zijn mars leeg was zou hij naar een van de markt- of fabrieksstadjes moeten om nieuwe koopwaar in te slaan. Dat zou nog eens wat zijn, om zo te leven. Dan hier, dan daar, en nooit ergens langer blijven dan je wilde; over smalle landweggetjes en brede stadsstraten zwerven, misschien wel helemaal tot aan de zee. En morgen, wie weet, dan kon hij wel in Stevenage zijn, of wellicht zelfs in Londen.

Haar kaars flakkerde in de tocht. Sarah blies hem uit, liet het gordijn los en kroop naast Polly's warme, slapende lijfje in bed. Ze bleef naar het versluisde raam liggen kijken; ze zou die nacht geen oog dichtdoen, daarvan was ze overtuigd, door dat felle maanlicht en de wetenschap dat die venter misschien ergens buiten was. Maar jong als ze nu eenmaal was, en al vanaf halfvijf op en al die tijd hard aan het werk, terwijl het inmiddels tegen elven liep, lag ze al gauw zachtjes te ademen, diep in slaap.